

Hanna Knysiak-Sudyka

PRAWO DO INFORMACJI A DOSTĘP DO AKT POSTĘPOWANIA ADMINISTRACYJNEGO

1. Definicje

Prawo do informacji jest niewątpliwie postrzegane jako jedno z praw człowieka należące do katalogu praw obywatelskich i politycznych. W wielu porządkach prawnych podlega ono ochronie konstytucyjnej¹. Jedną z zasad ogólnych postępowania administracyjnego, wyrażoną w art. 9 k.p.a., jest zasada informowania². Niezwykle istotnym aspektem realizacji prawa do informacji na gruncie postępowania administracyjnego jest prawo do uzyskiwania informacji znajdujących się w aktach tychże postępowań. W postępowaniu administracyjnym udostępnianie akt spraw jest przejawem tzw. jawności wewnętrznej, określanej również jako względna jawność akt sprawy, a zatem jawność wobec stron i uczestników postępowania na prawach strony³. Regulacja prawna

¹ W polskim porządku prawnym prawo do informacji podlega ochronie konstytucyjnej od chwili wejścia w życie Konstytucji RP z 2.04.1997 r. Gwarancje dostępu do informacji zawierają również konstytucje innych państw europejskich, np. Austrii, Republiki Federalnej Niemiec, Szwecji, Belgii czy Portugalii.

² Na jej temat por. H. Knysiak-Sudyka [w:] *Kodeks postępowania administracyjnego*. Komentarz, red. H. Knysiak-Sudyka, Warszawa 2019, s. 145–154.

³ Por. G. Łaszczyca [w:] G. Łaszczyca, C. Martysz, A. Matan, *Kodeks postępowania administracyjnego*, t. 1, *Komentarz do art. 1–103*, Warszawa 2010, s. 569–570.

instytucji udostępniania akt postępowania administracyjnego znajduje się w rozdziale 3 działu II k.p.a., zatytułowanym „Udostępnianie akt”, tj. w przepisach art. 73–74a k.p.a. Poza zakresem powyższej regulacji pozostaje tzw. jawność zewnętrzna, czyli jawność wobec podmiotów niebędących uczestnikami postępowania⁴. W odniesieniu do tych podmiotów podstawą udzielenia informacji znajdującej się w aktach sprawy mogą być w moim przekonaniu wyłącznie przepisy ustawy z 6.09.2001 r. o dostępie do informacji publicznej⁵, o czym będzie mowa w dalszej części opracowania.

Ustawodawca nie zaproponował legalnej definicji pojęcia akt sprawy. W ujęciu ogólnym akta stanowią grupę (zbiór) dokumentów o podobnej treści związanych w jeden ciąg w celu ich łatwiejszego przechowywania⁶. Przez pojęcie akt sprawy (w tym akt sprawy administracyjnej) należy rozumieć dokumentację zgromadzoną w toku postępowania przed określonym organem, stanowiącą cały zebrany w danej sprawie materiał dowodowy (całość materiałów postępowania), a zatem pisma procesowe, adnotacje, protokoły, dokumenty (pisma, notatki, wypełnione formularze, plany, fotografie, kopie, fotokopie, rysunki itp.), zawierającą dane istotne dla rozpatrzenia i rozstrzygnięcia konkretnej sprawy, odnoszące się do strony, jej pozycji procesowej oraz toku postępowania⁷. Należy podkreślić, że materiał dowodowy zgromadzony w aktach sprawy ma niejednorodny charakter, zarówno z podmiotowego, jak i przedmiotowego punktu widzenia.

Warto w moim przekonaniu postawić pytanie, jaki charakter mają informacje znajdujące się w aktach postępowań administracyjnych, a także

⁴ Por. A. Wiktorowska [w:] M. Wierzbowski, M. Szubiakowski, A. Wiktorowska, *Postępowanie administracyjne – ogólne, podatkowe, egzekucyjne i przed sądami administracyjnymi*, Warszawa 2004, s. 90–91.

⁵ Dz.U. z 2022 r. poz. 569 ze zm.

⁶ Por. definicję słowa „akta” na stronie internetowej <https://pl.wikipedia.org/wiki/Akta> (dostęp: 1.09.2022 r.).

⁷ Por. J. Chlebny, *Udostępnianie stronie akt sprawy administracyjnej a prawo do sądu*, ZNSA 2008/3, s. 57 i W. Taras, *Udostępnianie akt sprawy w postępowaniu administracyjnym*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio G – Ius” 1992, vol. XXXIX, s. 286.

podjąć próbę ustalenia, gdzie znajdują się granice prawa żądania udostępnienia znajdujących się w nich informacji. Badając położenie tychże granic, należy zwrócić uwagę na ich aspekt podmiotowy, przedmiotowy i prawny – tj. na kwestie, które podmioty, w jakim zakresie i w oparciu o jaką podstawę prawną mogą skutecznie żądać udostępnienia informacji.

Należy przy tym również mieć na uwadze różnicę pomiędzy pojęciem informacji znajdujących się w aktach postępowań administracyjnych a pojęciem nośników tych informacji w postaci podań, adnotacji, protokołów czy dokumentów. Czym innym jest bowiem dostęp do akt postępowania polegający na prawie bezpośredniego do nich dostępu (np. przeglądania, sporządzania kopii czy odpisów z akt), a czym innym dostęp do określonych informacji znajdujących się w aktach. Prawo dostępu do akt postępowania jest niewątpliwie uprawnieniem szerszym, zawierającym w sobie prawo dostępu do znajdujących się w aktach informacji. Wojewódzki Sąd Administracyjny w Poznaniu przyjął, że „wyraz «informacja» obejmuje swoim znaczeniem znacznie szerszy zakres pojęciowy niż wyraz «dokumenty» i nie można zawężać i utożsamiać dostępu do informacji publicznej z dostępem do dokumentów. Należy jednak podnieść, że to dokument – w szerokim tego słowa rozumieniu – będzie podstawowym nośnikiem informacji publicznej”⁸. Podzielam powyższy pogląd, jak również stanowisko NSA, że „akta administracyjne nie są dokumentem urzędowym, o jakim mowa w ustawie o dostępie do informacji publicznej”, natomiast „poszczególne dokumenty znajdujące się w aktach administracyjnych mogą być przedmiotem informacji publicznej wówczas, gdy dotyczą określonych sfer życia publicznego”⁹, przy czym „informacją publiczną są nie tylko dokumenty bezpośrednio zredagowane i technicznie wytworzone przez organ administracji publicznej, ale przymiot taki będą posiadać także te, których organ używa do zrealizowania powierzonych prawem zadań nawet, gdy prawa autorskie należą do innego podmiotu”¹⁰. Należy także zgodzić się ze stanowiskiem WSA w Szczecinie, zgodnie z którym

⁸ Wyrok WSA w Poznaniu z 8.10.2008 r., IV SAB/Po 14/08, LEX nr 509779.

⁹ Wyrok NSA w Gdańsku z 17.12.2003 r., II SA/Gd 1153/03, LEX nr 299295.

¹⁰ Wyrok NSA z 7.12.2010 r., I OSK 1774/10, LEX nr 745166.

„informację publiczną zawierają dokumenty świadczące o sprawności działania organu, terminowości podejmowanych przez niego czynności, języku komunikacji z obywatelem, jakim posługuje się organ w pismach urzędowych”, a „przykładem takiego dokumentu zawierającego informację o zasadach i sposobie funkcjonowania organu władzy publicznej jest metryka sprawy, o której mowa w art. 66a k.p.a. W treści metryki określa się podejmowane przez organ czynności oraz wskazuje osoby, które uczestniczyły w ich podejmowaniu. Metryka jest na bieżąco aktualizowana i stanowi obowiązkowy element akt postępowania administracyjnego, zawiera wobec tego aktualną informację o sposobie działania organu w konkretnej indywidualnej sprawie. Podobną rolę będzie pełnić wykaz dokumentów (zestawienie, spis treści, informacja o łącznej ilości kart znajdująca się na okładce akt) sprawy, jakie zostały zgromadzone w aktach wskazanego przez Skarżącego postępowania z zastrzeżeniem, że zostało ono zakończone”¹¹. Akta sprawy administracyjnej stanowią zatem zbiór różnego rodzaju dokumentów, z których część zawiera informacje o charakterze informacji publicznej, a część nie, co determinuje zakres i tryb udostępnienia informacji¹².

2. Jawność wewnętrzna w postępowaniu administracyjnym

Zdaniem E. Iserzona „konsekwencją postulatu pogłębienia zaufania do organu ze strony obywatela jest postulat jawności postępowania. Postępowanie, którego się nie ujawnia wobec strony, budzi w niej podejrzenia niezgodności z prawem, ponieważ nie może być kontrolowane przez

¹¹ Wyrok WSA w Szczecinie z 13.05.2021 r., II SAB/Sz 27/21, LEX nr 3190010.

¹² Por. też wyrok WSA w Szczecinie z 29.04.2021 r., II SAB/Sz 141/20, LEX nr 3197746 oraz wyrok WSA w Warszawie z 23.03.2021 r., II SAB/Wa 731/20, LEX nr 3172007, w którym sąd stwierdził: „Regulacja art. 73 k.p.a. stanowi wyłącznie o generalnym uprawnieniu stron postępowania do wglądu w akta sprawy administracyjnej bez wyszczególniania tego, czy ów wgląd dotyczy materiałów stanowiących informację publiczną, czy też innych. Nie każdy zaś dokument wytworzony w trakcie trwania postępowania administracyjnego, czy dołączony do jego akt, posiada przymiot informacji publicznej. To zaś wprost prowadzi do wniosku, że przedmiotem regulacji art. 73 k.p.a. nie jest materia dostępu do informacji publicznej”.

stronę pod aspektem legalności. Brak jawności narzuca przypuszczenie kumoterstwa, protekcjonizmu, wpływu «rodzinki», korupcji, politykierstwa, samowoli, sobiepaństwa, bezduszości. (...) Czynny udział strony w postępowaniu – kluczowa zasada k.p.a. – nie da się pogodzić z brakiem jawności, która uniemożliwia stronie rzetelną współpracę z organem, opartą na wzajemnym zaufaniu¹³. Trudno nie zgodzić się z tym stanowiskiem, pomimo znacznego nasycenia powyższej wypowiedzi treścią ideologiczno-polityczną.

Stoję na stanowisku, że strony i uczestnicy postępowania nie mogą korzystać z prawa dostępu do akt postępowania administracyjnego na podstawie przepisów ustawy o dostępie do informacji publicznej. Dostęp do akt postępowania administracyjnego na podstawie przepisów tej ustawy jest ograniczony do podmiotów niebędących stronami (i uczestnikami) postępowania administracyjnego¹⁴, gdyż zgodnie z art. 1 ust. 2 u.d.i.p. przepisy tej ustawy nie naruszają przepisów innych ustaw określających odmienne zasady i tryb dostępu do informacji będących informacjami publicznymi¹⁵. Podobnie postrzega tę kwestię Naczelny Sąd Administracyjny, w ocenie którego „norma kolizyjna zawarta w art. 1 ust. 2 u.d.i.p. wyłącza stosowanie jej przepisów zawsze w przypadku istnienia regulacji szczególnych o dostępie do informacji publicznych. Wskazany przepis należy rozumieć w ten sposób, że wyłącza on u.d.i.p. w zakresie, w jakim inna szczególna ustawa reguluje ten dostęp, a pozwala na jej stosowa-

¹³ E. Iserzon [w:] E. Iserzon, J. Starościak, *Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz, teksty, wzory i formularze*, Warszawa 1970, s. 55.

¹⁴ Tak m.in.: WSA w Warszawie w wyroku z 8.02.2012 r., II SA/Wa 2004/11, LEX nr 1138872; NSA w postanowieniu z 12.05.2011 r., I OSK 771/11, LEX nr 795295 oraz w wyrokach: z 18.09.2008 r., I OSK 194/08, LEX nr 516808 i z 17.12.2003 r., II SA/Gd 1153/03, LEX nr 299295; WSA w Olsztynie w postanowieniu z 11.09.2009 r., II SAB/Ol 20/09, LEX nr 697003; WSA w Krakowie w wyroku z 12.11.2019 r., II SAB/Kr 320/19, LEX nr 2746772.

¹⁵ Por. wyrok WSA w Rzeszowie z 16.03.2021 r., II SAB/Rz 12/21, LEX nr 3172332, w którym sąd wskazał, że art. 1 ust. 2 u.d.i.p. „nie może być interpretowany jako wyłączający dopuszczalność dostępu do informacji publicznej podmiotów, które nie są adresatami przepisów szczególnych regulujących odrębnie i odmiennie zasady i tryb dostępu do informacji będących informacjami publicznymi. W szczególności chodzi o ustawy procesowe, które autonomicznie regulują zasady i tryb dostępu do informacji publicznych wynikających z dokumentów wchodzących w skład akt spraw załatwianych zgodnie z procedurą przewidzianą w tych ustawach (np. są to przepisy art. 73–74 k.p.a.)”.

nie tam, gdzie ustawa szczególna nie reguluje kwestii dostępności do informacji publicznych¹⁶.

Możliwość zapoznania się z zebrany w aktach sprawy materiałem dowodowym stanowi istotne uprawnienie procesowe, gwarantujące stronie realizację wynikającej z art. 10 § 1 k.p.a. zasady czynnego udziału w postępowaniu oraz wynikającej z art. 8 k.p.a. zasady budzenia zaufania uczestników postępowania do władzy publicznej. Zasada jawności wewnętrznej akt sprawy jest również ściśle powiązana ze wspomnianą już wyżej, a wyrażoną w art. 9 k.p.a., zasadą informowania¹⁷ oraz z zasadą prawdy obiektywnej, gdyż „dokładne i bezstronne ustalenie oraz właściwa ocena okoliczności faktycznych sprawy możliwe są często tylko wtedy, gdy strona zajmie wobec nich stanowisko po zaznajomieniu się z «zawartością» akt sprawy”¹⁸.

Zakres jawności akt sprawy w postępowaniu administracyjnym jest ograniczony podmiotowo. Z uprawnień wynikających z przepisów rozdziału 3 działu II k.p.a. mogą korzystać jedynie strony postępowania administracyjnego oraz podmioty (uczestnicy) występujące w postępowaniu administracyjnym na prawach strony – na tych samych zasadach co strony¹⁹. Podmioty te mogą realizować przysługujące im uprawnienia wyłącznie w odniesieniu do akt tych spraw administracyjnych, w których

¹⁶ Wyrok NSA z 28.04.2021 r., III OSK 865/21, LEX nr 3184586.

¹⁷ Por. J. Chlebny, *Udostępnianie stronie akt...*, s. 50.

¹⁸ Z. Janowicz, *Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz*, Warszawa–Poznań 1995, s. 185; por. też Z.R. Kmieciak, *Zakres udostępniania akt sprawy w postępowaniu administracyjnym*, RPEiS 2008/2, s. 95.

¹⁹ Por. wyroki NSA w Warszawie: z 11.05.1999 r., IV SA 1023/98, LEX nr 47267 i z 25.06.1999 r., IV SA 1374/98, LEX nr 47904 oraz postanowienie NSA w Warszawie z 22.02.2001 r., II SAB 169/00, „Wokanda” 2001/10, s. 34, w których sąd stwierdził, że uprawnienia wynikające z przepisów art. 73 i 74 k.p.a. nie przysługują podmiotom niebędącym stronami lub uczestnikami na prawach strony w postępowaniu administracyjnym. Z kolei w wyroku z 9.07.2020 r., III SA/Kr 588/20, LEX nr 3056082, WSA w Krakowie przyjął, że „pojęcie strony użyte w art. 73 k.p.a. nie wskazuje na inną stronę niż strona w postępowaniu głównym, czyli takim, które zmierza do merytorycznego załatwienia sprawy. Ani przepis art. 73 i art. 74 k.p.a., ani jakikolwiek inny przepis, nie kreuje interesu prawnego w sposób odrębny i niezależny od interesu prawnego statuującego strony w postępowaniu głównym. Tym samym, skoro w toku postępowania dotyczącego rejestracji określono krąg stron, to taki krąg i tylko takie strony mogą skorzystać

są stronami lub podmiotami na prawach strony²⁰. Z uprawnień wynikających z art. 73 k.p.a. może korzystać zarówno podmiot, który brał udział w postępowaniu administracyjnym jako strona, jak i podmiot, który nie brał w nim udziału, mimo że miał interes prawny w rozumieniu art. 28 k.p.a.²¹ Podmiot, który legitymował się interesem prawnym, a nie brał udziału w postępowaniu administracyjnym bez swej winy, może bowiem żądać wznowienia postępowania administracyjnego w oparciu o przesłankę z art. 145 § 1 pkt 4 k.p.a. Dla rozważenia celowości zgłoszenia żądania wznowienia postępowania może okazać się niezbędne zapoznanie się z aktami postępowania²².

Natomiast inni uczestnicy postępowania (świadkowie, biegli, osoby trzecie zobligowane do okazania przedmiotu oględzin) nie mogą się domagać udostępnienia akt postępowania administracyjnego w takim zakresie, jaki przysługuje stronom i uczestnikom na prawach strony, nie można jednak wykluczyć, że z ich roli procesowej będzie wynikała konieczność lub potrzeba zaznajomienia się z całością lub częścią akt sprawy. Dotyczyć to może w szczególności biegłego w sytuacji, gdy zapoznanie się z aktami sprawy stanowi konieczny warunek sporządzenia

z odrębnego (incydentalnego i wpadkowego) postępowania, jakim jest postępowanie regulowane art. 73 i art. 74 k.p.a.”

²⁰ Por. wyrok NSA z 29.09.2011 r., II GSK 1409/11, LEX nr 965109, w którym sąd stwierdził, że „hipotetyczne zainteresowanie wykorzystaniem przyznanej już częstotliwości nie uzasadnia interesu prawnego dla skorzystania z prawa, o którym stanowi art. 73 § 1 k.p.a. w sprawie zmiany rezerwacji częstotliwości z wniosku innego podmiotu”. Z kolei zdaniem Z.R. Kmiecika (*Zakres udostępniania akt...*, s. 95–107) „jako akta sprawy (akta dotyczące postępowania) należy udostępniać nie tylko akta założone przez organ prowadzący postępowanie lub uzyskane od innych organów specjalnie dla danej sprawy, ale w zasadzie wszystkie akta związane z przedmiotem postępowania, które mogą mieć znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy, zwłaszcza akta dokumentujące czynności wstępne, podejmowane przed wszczęciem postępowania, nawet wtedy gdy organ ich nie uwzględnił lub jeszcze nie włączył do aktu danej sprawy. Nie podlegają natomiast udostępnieniu akta, które nie odnoszą się do danej sprawy, lecz jedynie do takich samych lub podobnych («analogicznych» czy też «wzorcowych») przypadków”.

²¹ Podobne stanowisko zajął WSA w Warszawie w wyroku z 9.09.2010 r., IV SA/Wa 1114/10, LEX nr 758683, choć uznał, że dopuszczalne jest udostępnienie akt postępowania administracyjnego podmiotowi, który nie brał w nim udziału, choć jego interes prawny nie budzi żadnych wątpliwości, „w drodze uzasadnionego wyjątku”.

²² Por. H. Knysiak-Molczyk, *Granice prawa do informacji w postępowaniu administracyjnym i sądownoadministracyjnym*, Warszawa 2013, s. 155–156.

opinii dopuszczonej jako dowód w sprawie lub świadka, jeśli organ uzna, że konieczne jest okazanie świadkowi części znajdującego się w aktach materiału dowodowego celem doprecyzowania treści zeznań.

Artykuł 73 § 1 i 2 k.p.a. gwarantuje stronie prawo wglądu w akta sprawy oraz sporządzania z nich notatek, kopii i odpisów nie tylko w toku postępowania, lecz także po jego zakończeniu. Czynności związane z udostępnieniem akt powinny być co do zasady dokonywane w lokalu organu administracji publicznej w obecności pracownika tego organu. Zgodnie z art. 73 § 3 k.p.a. organ administracji publicznej może zapewnić stronie prawo wglądu w akta sprawy, sporządzania z nich notatek, kopii lub odpisów w swoim systemie teleinformatycznym, po uwierzytelnieniu strony w sposób określony w art. 20a ust. 1 albo 2 u.i.d.p.²³ W orzecznictwie podkreśla się, że „z treści art. 73 § 3 k.p.a. nie wynika obowiązek organu administracyjnego przekształcania akt administracyjnych sprawy lub ich części (poszczególnych dokumentów) prowadzonych w postaci papierowej do postaci cyfrowej w celu ich udostępnienia stronie w tej formie, jak również obowiązek ich udostępniania w ogóle za pomocą jakichkolwiek środków komunikacji elektronicznej (np. poczty elektronicznej), lecz tylko za pośrednictwem własnego systemu teleinformatycznego. W grę wchodzi zatem wdrożone w konkretnym organie narzędzia informatyczne i systemy kancelaryjne, tzw. systemy obiegu dokumentów (włącznie z elektronicznym zarządzaniem dokumentacją, EZD), które umożliwiają udostępnienie akt w postaci elektronicznej, jak również umożliwiają elektroniczne komunikowanie się ze stroną na

²³ Zgodnie ze wskazanymi regulacjami uwierzytelnienie użytkownika systemu teleinformatycznego podmiotu publicznego, w którym udostępniane są usługi online, wymaga użycia: środka identyfikacji elektronicznej wydanego w systemie identyfikacji elektronicznej przyłączonym do węzła krajowego identyfikacji elektronicznej, o którym mowa w art. 21a ust. 1 pkt 2 lit. a ustawy z 5.09.2016 r. o usługach zaufania oraz identyfikacji elektronicznej (Dz.U. z 2021 r. poz. 1797), lub środka identyfikacji elektronicznej wydanego w notyfikowanym systemie identyfikacji elektronicznej, lub danych weryfikowanych za pomocą kwalifikowanego certyfikatu podpisu elektronicznego, jeżeli te dane pozwalają na identyfikację i uwierzytelnienie wymagane w celu realizacji usługi online. Podmiot publiczny, który używa do realizacji zadań publicznych systemu teleinformatycznego, może umożliwiać użytkownikowi uwierzytelnienie w tym systemie także przez zastosowanie innych technologii.

wskazany przez nią adres elektroniczny²⁴. Jeśli organ odmawia stronie udostępnienia wglądu do akt sprawy w formie określonej w art. 73 § 3 k.p.a., to ma obowiązek podania, czy posiada własny system teleinformatyczny, a w konsekwencji techniczną możliwość zapewnienia stronie elektronicznego dostępu do akt sprawy w takim systemie, a jeśli tak, to w uzasadnieniu postanowienia powinien wykazać istnienie przesłanek przemawiających za odmową udostępnienia wglądu do akt sprawy w tej formie²⁵.

Istotne zmiany w zakresie formy realizacji prawa wglądu do akt sprawy administracyjnej zostały wprowadzone ustawą z 2.03.2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych²⁶. Zgodnie z art. 15zzzzzn tej ustawy w okresie stanu zagrożenia epidemicznego lub stanu epidemii, w szczególności, gdy urząd administracji obsługujący organ administracji publicznej wykonuje zadania w sposób wyłączający bezpośrednią obsługę interesantów, organ administracji publicznej może zapewnić stronie udostępnienie akt sprawy lub poszczególnych dokumentów stanowiących akta sprawy również za pomocą środków komunikacji elektronicznej w rozumieniu art. 2 pkt 5 u.s.u.d.e. na adres wskazany w rejestrze danych kontaktowych, o którym mowa w art. 20j ust. 1 pkt 3 u.i.d.p., lub inny adres elektroniczny wskazany przez stronę. Zgodnie z definicją sformułowaną w art. 2 pkt 5 u.s.u.d.e. środkami komunikacji elektronicznej są rozwiązania techniczne, w tym urządzenia teleinformatyczne i współpracujące z nimi narzędzia programowe, umożliwiające indywidualne porozumiewanie się na odległość przy wykorzystaniu transmisji danych między systemami teleinformatycznymi, a w szczególności poczta elektroniczna. Powyższa regulacja wprowadziła możliwość udostępnienia akt administracyjnych lub znajdujących się w nich dokumentów pocztą elektroniczną na adres wskazany w rejestrze danych kontaktowych, o którym mowa w art. 20j ust. 1 pkt 3 u.i.d.p., lub inny adres elektronicz-

²⁴ Tak WSA w Warszawie w wyroku z 8.03.2021 r., II SA/Wa 1348/20, LEX nr 3170129; por. też wyrok NSA z 14.07.2020 r., I OSK 2552/19, LEX nr 3047877.

²⁵ Por. wyrok WSA w Krakowie z 12.04.2021 r., III SA/Kr 257/21, LEX nr 3165286.

²⁶ Dz.U. z 2021 r. poz. 2095 ze zm.

ny wskazany przez stronę. Ustawodawca zrezygnował nadto z wymogu uwierzytelnienia strony²⁷. W mojej ocenie powyższa regulacja powinna być bardziej stanowcza i obligować organ do realizacji prawa wglądu w akta sprawy we wskazanej formie na wniosek strony w sytuacji, gdy urząd administracji obsługujący organ administracji publicznej wykonuje zadania w sposób wyłączający bezpośrednią obsługę interesantów, a nie tylko przewidywać taką możliwość. W czasie pandemii COVID-19 okazało się bowiem, jak łatwo przejść od wysokich standardów ochrony praw strony w postępowaniu do standardów minimalnych.

Prawo wglądu do akt obejmuje prawo zapoznania się z całością zgromadzonej w nich dokumentacji, a zatem również z tymi dokumentami, które nie miały znaczenia dla rozstrzygnięcia, choć zostały zgromadzone w toku postępowania albo nie zostały dołączone do akt sprawy, choć były wykorzystywane w postępowaniu²⁸. Uprawniony podmiot może także utrzymywać na własny użytek wiadomości zawarte w aktach sprawy przez ich notowanie, kopiowanie lub sporządzanie odpisów²⁹. Zgodnie z art. 73 § 2 k.p.a. strona może także żądać uwierzytelnienia odpisów lub kopii akt sprawy lub wydania jej z akt sprawy uwierzytelnionych odpisów, o ile jest to uzasadnione jej ważnym interesem. Z art. 73 k.p.a. nie wynika natomiast wprost obowiązek organów administracji publicznej sporządzania notatek, kopii czy odpisów z akt sprawy i udostępniania ich stronom. W wielu orzeczeniach sądy administracyjne przyjmowały, że strona nie może skutecznie domagać się wydania jej przez organ administracji publicznej niuwierzytelnionej kserokopii czy odpisu z akt³⁰. Naczelny Sąd Administracyjny w uchwale (7) z 8.10.2018 r.³¹ przyjął jednak, że „w ramach udostępnienia akt stronie na podstawie art. 73 § 1 k.p.a. mieści się sporządzenie przez organ, w sposób wynikający z jego możliwości technicznych i organizacyjnych, na wniosek strony,

²⁷ Por. E. Szewczyk, *Modyfikacje postępowań administracyjnych prowadzonych w okresie stanu zagrożenia epidemicznego lub stanu epidemii*, ST 2020/6, s. 18–28.

²⁸ Por. wyrok NSA z 10.03.2006 r., I FSK 703/05, LEX nr 250351.

²⁹ Por. wyrok WSA w Warszawie z 16.02.2012 r., VIII SA/Wa 966/11, LEX nr 1121816.

³⁰ Por. wyroki WSA w Lublinie: z 23.02.2012 r., II SA/Lu 923/11, LEX nr 1125579 i z 27.05.2010 r., II SA/Lu 157/10, LEX nr 674274; wyrok NSA z 21.10.2011 r., II OSK 1462/10, LEX nr 1070340.

³¹ I OPS 1/18, ONSAiWSA 2019/1, poz. 1.

kopii dokumentacji zgromadzonej w aktach sprawy”. W uzasadnieniu uchwały NSA trafnie zaakcentował, że „dostęp do akt bez możliwości utrwalenia ich treści nie tworzy gwarancji obrony zgodnej z art. 51 ust. 3 Konstytucji RP ani uszczegóławiającymi ją elementami, wynikającymi z zasad prawa administracyjnego”. Sąd uznał za słuszne „stanowisko dopuszczające wykorzystanie współczesnych technicznych możliwości, nieznanych w dacie uchwalania Kodeksu postępowania administracyjnego, do sporządzania notatek, odpisów i kopii z akt administracyjnych w ramach przepisu art. 73 § 1 k.p.a. Rozwój technologiczny sprzyja w niniejszym przypadku obywatelowi, pozwala bowiem na bardziej sprawne i efektywne kontakty z administracją. Jest to szczególnie ważne przy tak szybkim tempie rozwoju otaczającego świata. W tym celu mogą być użyte zatem wszelkie urzędnictwa służące do zapisywania materiałów, w tym skanery, cyfrowe aparaty fotograficzne, kopiarki, pod warunkiem, że nie zniszczą struktury utrwalanych dokumentów”. W obecnym stanie ogromnego rozwoju możliwości technicznych trudno znaleźć racjonalne uzasadnienie przeciwnego stanowiska. Podzielał natomiast pogląd WSA w Warszawie, że „odmowa uwzględnienia wniosku strony o sporządzenie kserokopii z akt mogłaby nastąpić jedynie, gdyby organ wykazał konkretne utrudnienia wynikające z braku potrzebnego sprzętu lub dużej liczby dokumentów przewidzianych do kopiowania. Tylko więc w sytuacjach wymagających większego organizacyjnego zaangażowania ze strony pracowników organu dopuszczalne byłoby wyznaczenie stronie określonych warunków realizacji wniosku w przedmiocie sporządzenia kserokopii dokumentów. Odmowa wydania kopii akt sprawy może być też usprawiedliwiona w sytuacji, gdy strona w sposób oczywisty i świadomy nadużywa prawa wynikającego z art. 73 § 1 k.p.a.”³². Odmowa wydania kopii akt sprawy może być uzasadniona w wyjątkowych wypadkach, gdy strona w sposób ewidentny nadużywa swego prawa, w szczególności żądając nagminnie wydania kopii akt wielu spraw prowadzonych z jej udziałem, w tym również dokumentów pochodzących od niej samej, a jej zachowanie nosi cechy pieniacstwa.

Wgląd do akt sprawy i pozyskanie z nich niewiarygodnych kopii lub odpisów stanowi podstawową formę realizacji prawa do jawności

³² Wyrok WSA w Warszawie z 19.09.2019 r., II SA/Wa 151/19, LEX nr 3022776.

wewnętrznej akt sprawy administracyjnej, nieograniczoną w istocie koniecznością spełnienia przez stronę dodatkowych wymagań³³. Prawo strony do żądania uwierzytelnienia sporządzonych przez nią odpisów lub kopii z akt sprawy lub wydania uwierzytelnionych odpisów może natomiast być zrealizowane, jeżeli jest to uzasadnione ważnym interesem strony. Ocena istnienia przesłanki „ważnego interesu” należy do organu administracji publicznej prowadzącego postępowanie, przy czym ciężar dowodu w powyższym zakresie spoczywa na wnioskodawcy³⁴. Pojęcie „ważny interes strony”, o którym mowa w art. 73 § 2 k.p.a., jest pojęciem nieostrym, które nie zostało ustawowo zdefiniowane, a zatem rozpatrując zgłoszone na podstawie tego przepisu żądanie, organ administracji w każdym zindywidualizowanym przypadku powinien dokonać własnej oceny, czy w konkretnej sprawie taki ważny interes strony zaistniał³⁵.

Ważnym interesem strony może być potrzeba posiadania uwierzytelnionych odpisów poszczególnych dokumentów dla potrzeb prowadzonego postępowania lub w celu wykorzystania ich w innych postępowaniach³⁶.

³³ Por. wyrok WSA w Warszawie z 24.11.2020 r., II SA/Wa 1493/20, LEX nr 3152164, w którym sąd przyjął, że „odmowa wydania wnioskodawcy uwierzytelnionych odpisów z akt sprawy administracyjnej, ze względu na niewykazanie ważnego interesu, nie oznacza, że wnioskodawca nie może żądać zwykłych kopii takich dokumentów”.

³⁴ Por. wyrok WSA w Krakowie z 6.11.2019 r., II SA/Kr 1136/19, LEX nr 2743320 oraz wyrok WSA w Łodzi z 31.01.2011 r., II SA/Łd 1387/10, LEX nr 953594, w którym sąd przyjął, że „ustalenie ważnego interesu strony należy do organu administracji publicznej prowadzącego daną sprawę, jednakże oświadczenie strony powinno mieć dla określenia interesu strony podstawowe znaczenie”, oraz wyrok WSA w Poznaniu z 21.05.2021 r., II SA/Po 736/20, LEX nr 3181558.

³⁵ Por. wyrok WSA w Poznaniu z 21.05.2021 r., II SA/Po 735/20, LEX nr 3181597 oraz wyrok NSA z 23.04.2021 r., II GSK 891/18, LEX nr 3184671.

³⁶ Por. wyrok WSA w Warszawie z 5.11.2010 r., II SA/Wa 965/10, LEX nr 755512. W wyroku z 17.01.2012 r., II OSK 2063/10, LEX nr 1138055, NSA zajął odmienne stanowisko, wskazując, że „potrzeba załączenia uwierzytelnionych odpisów dokumentów jako dowodów w postępowaniu toczonym przed sądem powszechnym nie uzasadnia istnienia «ważnego interesu strony» w rozumieniu art. 73 § 2 k.p.a.” (podobnie wypowiedział się WSA w Gliwicach w wyroku z 4.04.2019 r., I SA/Gl 1075/18, LEX nr 2656048). Należy podnieść, że fakt niedysponowania uwierzytelnionym odpisem dokumentu nie uniemożliwia powoływania się na określone fragmenty akt postępowania administracyjnego w innym postępowaniu, gdyż strona może żądać przeprowadzenia dowodu znajdującego się w aktach postępowania administracyjnego. Na powyższe uprawnienie strony wskazał WSA we Wrocławiu w wyroku z 13.01.2010 r., IV SA/Wr 399/09, LEX nr 554255. W kon-

Nie stanowi natomiast ważnego interesu strony zamiar lub wystąpienie ze skargą do sądu administracyjnego, gdyż przepisy Prawa o postępowaniu przed sądami administracyjnymi nie uzależniają skuteczności skargi od dołączenia do niej oryginału lub uwierzytelnionego odpisu dokumentu. W przypadku konieczności przeprowadzenia takiego dowodu wystarczy wskazanie, gdzie on się znajduje³⁷.

Wniosek o wydanie uwierzytelnionych odpisów z akt sprawy powinien być odpowiednio sformułowany, a w szczególności powinien zawierać wskazanie, odpisy jakich dokumentów mają być stronie wydane. Nie jest rolą organu administracji publicznej domyślanie się, jakich dokumentów dotyczy żądanie strony; powinna je ona określić w sposób pozwalający na prawidłową identyfikację (np. poprzez podanie numeru karty akt sprawy, tytułu dokumentu, jego daty lub innych elementów identyfikacyjnych)³⁸.

Uprawnienia strony wynikające z art. 73 k.p.a. mogą zostać wyłączone tylko w sytuacjach objętych normą art. 74 § 1 k.p.a., a zatem w odniesieniu do akt spraw zawierających informacje niejawne o klauzuli tajności „tajne” lub „ściśle tajne”, a także do innych akt, które organ wyłączy ze względu na ważny interes państwowy.

Przesłanki nadania informacjom niejawnym klauzuli „ściśle tajne” i „tajne” zostały określone w art. 5 ust. 1 i 2 u.o.i.n.³⁹ W wypadku, gdy w aktach sprawy znajdują się dokumenty oznaczone klauzulami tajności

kretnych stanach faktycznych jednak niedysponowanie przez stronę uwierzytelnionym odpisem dokumentu i spowodowana tym konieczność przeprowadzenia dowodu z akt postępowania administracyjnego może stanowić przyczynę przedłużenia czasu trwania postępowania, dlatego uważam, że posiadanie uwierzytelnionych odpisów dokumentów znajdujących się w aktach postępowania administracyjnego w celu wykorzystania ich w innym postępowaniu spełnia przesłankę „ważnego interesu strony”, o której mowa w art. 73 § 2 k.p.a.

³⁷ Por. wyrok WSA w Warszawie z 28.04.2021 r., VII SA/Wa 157/21, LEX nr 3186925.

³⁸ Por. wyrok WSA w Warszawie z 13.04.2011 r., VII SA/Wa 58/11, LEX nr 1128169.

³⁹ Na temat klauzul tajności por. S. Hoc, *Ustawa o ochronie informacji niejawnych. Komentarz*, Warszawa 2010, s. 89–97.

„tajne” lub „ściśle tajne”, organ administracji publicznej jest zobowiązany odmówić ich udostępnienia w oparciu o art. 74 § 1 k.p.a.⁴⁰

Sporna w doktrynie i orzecznictwie jest natomiast definicja pojęcia nieostrego „ważny interes państwowy”, które niewątpliwie wymaga indywidualizacji i skonkretyzowania w każdym przypadku rozpatrywania uprawnienia strony do wglądu w akta sprawy⁴¹. Uzasadnione wątpliwości budzi zagadnienie, czy na podstawie klauzuli „ważnego interesu państwowego” prawo dostępu do akt sprawy może być wyłączone w odniesieniu do akt spraw zawierających informacje niejawne oznaczone klauzulą „poufne” lub „zastrzeżone”. Z jednej strony nieumieszczenie w treści przepisu art. 74 § 1 k.p.a. powyższych sformułowań wskazuje na intencję ustawodawcy, by nie wyłączać stosowania art. 73 k.p.a. w odniesieniu do akt spraw zawierających informacje niejawne oznaczone klauzulą „poufne” czy „zastrzeżone”. Z drugiej strony jednak charakter i rodzaj tych informacji (zwłaszcza oznaczonych klauzulą „poufne”) wyraźnie wskazuje na ich bezpośredni lub co najmniej pośredni związek z „ważnym interesem państwowym”, o którym mowa w art. 74 § 1 k.p.a. Przesłanki nadania informacjom niejawnym klauzuli „poufne” zostały określone w art. 5 ust. 3 u.o.i.n., natomiast przesłanki nadania klauzuli „zastrzeżone” – w ust. 4 powołanego wyżej przepisu. Trudno byłoby zaakceptować prawo dostępu strony postępowania do akt postępowania zawierających takie informacje niejawne, których ujawnienie mogłoby „spowodować szkodę dla Rzeczypospolitej Polskiej”, o czym mowa w powoływanych wyżej regulacjach prawnych.

Nie ma przeszkód, aby organ administracji publicznej na podstawie art. 74 § 1 k.p.a. wyłączył lub ograniczył ze względu na ważny interes państwowy także prawo dostępu do akt sprawy nieobjętych regulacjami ustawy o ochronie informacji niejawnych. Organ administracji publicznej jest jednak obowiązany wskazać, ze względu na jaki konkretnie ważny interes państwowy wyłączył czy ograniczył prawo dostępu do

⁴⁰ Por. wyrok WSA w Warszawie z 9.10.2015 r., IV SA/Wa 1949/15, LEX nr 1941185.

⁴¹ Por. wyrok NSA w Katowicach z 8.09.1997 r., I SA/Ka 298/96, ONSA 1999/1, poz. 15.

akt sprawy i dlatego tak skonkretyzowany interes przemawiał za wyłączeniem lub ograniczeniem prawa dostępu do akt.

Prawo dostępu do akt postępowania administracyjnego przysługujące stronom i uczestnikom postępowania na prawach strony zostało ukształtowane w sferze normatywnej w sposób szeroki, a jego ograniczenia stanowią usprawiedliwione wyjątki od zasady jawności akt postępowania, służące ochronie szczególnych wartości⁴². Nadto istotne jest, że od rozstrzygnięć w przedmiocie odmowy udostępnienia akt sprawy służą uprawnionym podmiotom środki prawne umożliwiające dokonanie kontroli ich zgodności z prawem. Regulacje dotyczące jawności akt postępowania administracyjnego w mojej ocenie stanowią wystarczającą gwarancję realizacji prawa do informacji o postępowaniu administracyjnym w aspekcie wewnętrznym.

3. Podstawy prawne jawności zewnętrznej w postępowaniu administracyjnym

Przepisy Kodeksu postępowania administracyjnego nie przewidują możliwości udostępnienia akt postępowania podmiotom nieuczestniczącym w tym postępowaniu, brak jest zatem w Kodeksie regulacji dotyczących jawności zewnętrznej w postępowaniu administracyjnym⁴³. Podstawą udzielenia informacji znajdującej się w aktach sprawy mogą być zatem wyłącznie przepisy ustawy o dostępie do informacji publicznej. Dostęp do akt postępowania administracyjnego na podstawie przepisów tej ustawy mogą mieć jedynie podmioty niebędące stronami (podmiotami na prawach strony) postępowania administracyjnego⁴⁴.

Ramy niniejszego opracowania nie pozwalają na szerokie rozwinięcie powyższego wątku⁴⁵, jednakże warto moim zdaniem poruszyć kwestię

⁴² Por. wyrok WSA w Warszawie z 10.11.2017 r., IV SA/Wa 3739/15, LEX nr 2475012.

⁴³ Por. wyrok NSA w Warszawie z 11.05.1999 r., IV SA 1023/98, LEX nr 47267.

⁴⁴ Por. wyroki NSA: z 28.10.2009 r., I OSK 485/09, LEX nr 571038 i z 18.09.2008 r., I OSK 194/08, LEX nr 516808.

⁴⁵ Na temat dopuszczalnego zakresu informacji i trybu jej uzyskiwania zob. H. Knyś-Molczyk, *Granice prawa...*, s. 172 i n.

właściwej formy działania organu administracji publicznej, do którego o udostępnienie akt sprawy zwraca się podmiot niebędący stroną postępowania (niemający interesu prawnego w rozumieniu art. 28 k.p.a.). Zdaniem SKO w Olsztynie „w przypadku, kiedy o udostępnienie akt sprawy w trybie art. 73 k.p.a. zwróci się osoba nieposiadająca statusu strony, o którym mowa w art. 28 k.p.a., nie można wydać postanowienia w trybie art. 74 § 2 k.p.a. Wówczas organ powinien jedynie poinformować taką osobę, iż żądane informacje (akta) nie zostaną jej udostępnione”⁴⁶. Powyższy pogląd jest jednak odosobniony. W orzecnictwie sądów administracyjnych wyraźnie dominuje stanowisko, że organ administracji publicznej powinien wydać postanowienie w przedmiocie odmowy udostępnienia akt sprawy również w sytuacji, gdy odmowa następuje z powodu stwierdzenia, iż wnioskodawca nie legitymuje się interesem prawnym w rozumieniu art. 28 k.p.a.⁴⁷

Odmowa udostępnienia akt sprawy w formie postanowienia pozwala podmiotowi, do którego postanowienie zostało skierowane, na uruchomienie kontroli jego prawidłowości w toku instancji oraz przez sąd administracyjny. Nie można przecież wykluczyć, że organ administracji publicznej dokonał błędnej oceny kwestii istnienia interesu prawnego wnioskodawcy w zakresie udostępnienia akt sprawy. W takiej sytuacji możliwość wykorzystania środków zaskarżenia stanowi gwarancję prawidłowości rozstrzygnięcia, a co za tym idzie gwarancję realizacji zasady praworządności. Należy przypomnieć, że udostępnienia akt sprawy ma prawo domagać się każdy podmiot mający interes prawny w rozumieniu art. 28 k.p.a., choćby nie brał on udziału w toczącym się postępowaniu administracyjnym. Z powyższych przyczyn podzielam pogląd, że odmowa udostępnienia akt sprawy powinna przybrać formę postanowienia również w sytuacji, gdy powodem odmowy jest ocena organu, iż wnioskodawcy nie służy przymiot strony postępowania⁴⁸.

⁴⁶ Postanowienie SKO w Olsztynie z 9.06.2005 r., SKO 54-7/05, OwSS 2005/4, s. 90.

⁴⁷ Tak NSA w postanowieniu z 10.10.2008 r., I OSK 1081/08, LEX nr 516765 i w wyroku z 16.05.2006 r., I OSK 848/05, LEX nr 236559 oraz WSA w Olsztynie w wyroku z 22.07.2021 r., II SAB/OI 46/21, LEX nr 3208346 i WSA w Poznaniu w wyroku z 21.04.2021 r., IV SA/Po 43/21, LEX nr 3171652.

⁴⁸ Por. H. Knysiak-Molczyk, *Granice prawa...*, s. 170–171.

Bibliografia

- Chlebny J., *Udostępnianie stronie akt sprawy administracyjnej a prawo do sądu*, ZNSA 2008/3
- Iserzon E. [w:] E. Iserzon, J. Staroścień, *Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz, teksty, wzory i formularze*, Warszawa 1970
- Janowicz Z., *Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz*, Warszawa–Poznań 1995
- Kmiecik Z.R., *Zakres udostępniania akt sprawy w postępowaniu administracyjnym*, RPEiS 2008/2
- Knysiak-Molczyk H., *Granice prawa do informacji w postępowaniu administracyjnym i sądownictwie administracyjnym*, Warszawa 2013
- Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz*, red. H. Knysiak-Sudyka, Warszawa 2019
- Łaszczyca G. [w:] G. Łaszczyca, C. Martysz, A. Matan, *Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz*, t. 1, Warszawa 2010
- Szewczyk E., *Modyfikacje postępowań administracyjnych prowadzonych w okresie stanu zagrożenia epidemicznego lub stanu epidemii*, ST 2020/6
- Taras W., *Udostępnianie akt sprawy w postępowaniu administracyjnym*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio G – Ius” 1992, vol. XXXIX
- Wiktorowska A. [w:] M. Wierzbowski, M. Szubiakowski, A. Wiktorowska, *Postępowanie administracyjne – ogólne, podatkowe, egzekucyjne i przed sądami administracyjnymi*, Warszawa 2004

Orzecznictwo

- Wyrok NSA z 8.09.1997 r., I SA/Ka 298/96, ONSA 1999/1, poz. 15
- Wyrok NSA z 11.05.1999 r., IV SA 1023/98, LEX nr 47267
- Wyrok NSA z 25.06.1999 r., IV SA 1374/98, LEX nr 47904
- Wyrok NSA z 17.12.2003 r., II SA/Gd 1153/03, LEX nr 299295
- Wyrok NSA z 10.03.2006 r., I FSK 703/05, LEX nr 250351
- Wyrok NSA z 16.05.2006 r., I OSK 848/05, LEX nr 236559
- Wyrok NSA z 18.09.2008 r., I OSK 194/08, LEX nr 516808
- Wyrok NSA z 28.10.2009 r., I OSK 485/09, LEX nr 571038
- Wyrok NSA z 7.12.2010 r., I OSK 1774/10, LEX nr 745166
- Wyrok NSA z 29.09.2011 r., II GSK 1409/11, LEX nr 965109
- Wyrok NSA z 21.10.2011 r., II OSK 1462/10, LEX nr 1070340
- Wyrok NSA z 17.01.2012 r., II OSK 2063/10, LEX nr 1138055
- Wyrok NSA z 14.07.2020 r., I OSK 2552/19, LEX nr 3047877

Wyrok NSA z 23.04.2021 r., II GSK 891/18, LEX nr 3184671
Wyrok NSA z 28.04.2021 r., III OSK 865/21, LEX nr 3184586
Wyrok WSA w Gliwicach z 4.04.2019 r., I SA/Gl 1075/18, LEX nr 2656048
Wyrok WSA w Krakowie z 6.11.2019 r., II SA/Kr 1136/19, LEX nr 2743320
Wyrok WSA w Krakowie z 12.11.2019 r., II SAB/Kr 320/19, LEX nr 2746772
Wyrok WSA w Krakowie z 9.07.2020 r., III SA/Kr 588/20, LEX nr 3056082
Wyrok WSA w Krakowie z 12.04.2021 r., III SA/Kr 257/21, LEX nr 3165286
Wyrok WSA w Lublinie z 27.05.2010 r., II SA/Lu 157/10, LEX nr 674274
Wyrok WSA w Lublinie z 23.02.2012 r., II SA/Lu 923/11, LEX nr 1125579
Wyrok WSA w Łodzi z 31.01.2011 r., II SA/Łd 1387/10, LEX nr 953594
Wyrok WSA w Olsztynie z 22.07.2021 r., II SAB/Ol 46/21, LEX nr 3208346
Wyrok WSA w Poznaniu z 21.04.2021 r., IV SA/Po 43/21, LEX nr 3171652
Wyrok WSA w Poznaniu z 21.05.2021 r., II SA/Po 735/20, LEX nr 3181597
Wyrok WSA w Poznaniu z 21.05.2021 r., II SA/Po 736/20, LEX nr 3181558
Wyrok WSA w Rzeszowie z 16.03.2021 r., II SAB/Rz 12/21, LEX nr 3172332
Wyrok WSA w Szczecinie z 29.04.2021 r., II SAB/Sz 141/20, LEX nr 3197746
Wyrok WSA w Szczecinie z 13.05.2021 r., II SAB/Sz 27/21, LEX nr 3190010
Wyrok WSA w Warszawie z 13.04.2011 r., VII SA/Wa 58/11, LEX nr 1128169
Wyrok WSA w Warszawie z 16.02.2012 r., VIII SA/Wa 966/11, LEX nr 1121816
Wyrok WSA w Warszawie z 9.10.2015 r., IV SA/Wa 1949/15, LEX nr 1941185
Wyrok WSA w Warszawie z 10.11.2017 r., IV SA/Wa 3739/15, LEX nr 2475012
Wyrok WSA w Warszawie z 19.09.2019 r., II SA/Wa 151/19, LEX nr 3022776
Wyrok WSA w Warszawie z 24.11.2020 r., II SA/Wa 1493/20, LEX nr 3152164
Wyrok WSA w Warszawie z 23.03.2021 r., II SAB/Wa 731/20, LEX nr 3172007
Postanowienie NSA z 22.02.2001 r., II SAB 169/00, „Wokanda” 2001/10
Postanowienie NSA z 10.10.2008 r., I OSK 1081/08, LEX nr 516765
Postanowienie NSA z 12.05.2011 r., I OSK 771/11, LEX nr 795295
Postanowienie WSA w Olsztynie z 11.09.2009 r., II SAB/Ol 20/09, LEX nr 697003

Hanna Knysiak-Sudyka [ORCID: 0000-0003-4900-5956] – profesor doktor habilitowana nauk prawnych, Uniwersytet Jagielloński, Wydział Prawa i Administracji, Katedra Postępowania Administracyjnego.